

Az iskolai idő értékelése nyolcadik osztályosok érvelő fogalmazásainak tartalomelemzése alapján

Huszár Zsuzsanna¹, Dr. Sramó András²

¹PTE BTK Tanárképző Intézet, 7624 Pécs, Ifjúság útja. 6.
huszped@tki.pte.hu,

²PTE KTK Gazdasági Informatika Tanszék, 7622 Pécs, Rákóczi út 80.
sramo@ktk.pte.hu

Kivonat: Jelen frásunk az előző évi konferenciára készített előadásunk (*Idői struktúrák feltárása kvalitatív és kvantitatív szövegelemzéssel*) szerves folytatása; végigviszi és összegzi a 2003-as prezentációban példával illusztrált tartalomelemzést a nyolcadik osztályosok érvelő fogalmazásainak részmintájára. Az idői struktúrák vizsgálatának korábban vázolt szempontrendszerén túl az új előadás bemutatja a szövegjellemzők bináris kódolását, mint a számítógépes feldolgozás manuálisan előállított bemenetét. Az előadás ezen bemenet alapján lehetséges gépi ábrázolásmódokat mutat be, és rávilágít ezen újszerű ábrázolásmódok kutatásban betöltött funkciójára. A kivonat összegzi a cikk legfontosabb mondanivalóját.

Kutatásunkban az időt Durkheim, Gell és mások nyomán kulturális konstrukcióként tételezzük [1]. Társadalomtudományi közelítésben sem hagyható azonban teljességgel figyelmen kívül az idő fizikai természete, hiszen a társadalmi és iskolai élet szerveződésében jelentős szerepe van. Felidézzük, hogy az idő természettudományos fogalmának fizikai alapját három ciklikus mozgás adja: a Föld keringése a Nap körül (év), a Hold keringése a Föld körül (hónap), s a Föld keringése a saját tengelye körül (nap). Ezt a fizikai meghatározottságot, mint az idői léptékre való nyelvi utalást vesszük csak tekintetbe. Az idő rétegzettségére utalva figyelembe vesszük Evans-Pritchard „ökológiai idő” és „strukturális idő” megkülönböztetését [2], elfogadva a strukturális idő korlátozott-szimbolikus keretekhez kötött érvényességét. Az ebben az értelemben vett „társadalmi idő” tartalmára vonatkozó érvelések között méltányolva Leach álláspontját, aki szerint a társadalmi időfelfogást az az általános emberi tapasztalat tölti meg tartalommal, amely szerint az emberi élet visszafordíthatatlan változások lineáris tapasztalata, egyszersmind ismétlődő és ciklikusan visszatérő folyamatok tapasztalata is egyben. Leach felfogásában időkategóriánk ezt a kettős tapasztalatot olvasztja egybe [3].

Az antropológiai megközelítés korlátairól szólván Iténau álláspontjára utalunk, aki leszögezi, hogy az antropológia nem rendelkezik olyan eszközökkel, amelyekkel képes lenne elvonatoztatni az időt annak társadalmi kifejezési formáitól. Iténau lehetséges megközelítési módként a kontextus vizsgálatát emeli ki [4].

Az időhöz való társadalmi viszonyoknak a nyelv az egyik kitüntetett hordozója, maga a nyelvhasználat pedig a társadalmi kontextus egyik lényeges eleme. Kiindulópontunk, hogy a társadalmi időszemlélet és időkezelés nyelvi bázison megragadható, hogy az iskolai fogalmazások utalnak az idővel való társadalmi bánásmódra, és hogy az iskolai

fogalmazások elemzésével a társadalmi időkezelésről és időfogalomról új ismeretekhez juthatunk.

Kutatásunk szövegbázisát a 10-16 évesek iskolai fogalmazásainak a Szegedi Tudomány-egyetem létrehozott reprezentatív mintája képezi. Jelen előadásunk nem a corpus egészén, hanem annak egy részmintáján kvalitatív metodika alkalmazásával három fő szempontot – idői, értékelési és téri szempontot – érvényesít, és ezek kapcsolódását prezentálja:

- a szövegek "időarányait" mint a múlt, jelenre, jövőre vonatkozó tartalmak előfordulási gyakoriságát tekinti;
- a szövegekben foglalt "időértékelést" mint a múlt, jelenhez, jövőhöz kapcsolódó tartalmak pozitív, negatív semleges vagy ambivalens érzelmi megítélését értelmezi;
- s megvizsgálja a pozitív, negatív, semleges és ambivalens értékelésekhez tartozó topológiai kategóriák előfordulását valamint a múlt, jelenre, jövőre vonatkozó közlések térbeli vonatkozásait.

Iskolai fogalmazások tartalomelemzésével vizsgáljuk, hogy miként írható le „az iskola saját ideje”, és miként tükröződik az iskolai idő értékelése a nyolcadikosok fogalmazásaiban. Az iskola saját idejére Meleg Csilla nyomán az időszociológia és a szervezetszociológiai egymásra vonatkoztatásával tekintünk [5].

Linearitás és alienarítás szövegszerkezeti szempontból is értelmezhető [6], és a mondat időszerkezete vizsgálható [7].

Elemzésünkben a nyelvészeti és neveléstudományi megközelítés háttérében az időszociológia [8], az időantropológia és a szervezetszociológia szempontjait érvényesítjük. Elemzésünk egységei a mondatok, illetve tagmondatok, objektumai az egyes fogalmazások. Az aspektualitás vizsgálatára [9] korlátozott módon térünk ki. A tartalomelemzés alapján tulajdonságokat rendelünk az egyes fogalmazásokhoz, és Galois-gráfok előállításával ábrázoljuk [10, 11] az egyes fogalmazások, illetve a fogalmazások adott csoportjainak jellemzőit. A szövegjellemzők bináris kódolása egyelőre a számítógépes ábrázolás bemeneteit jelenti. Vizualizációs technikák alkalmazása elmélyíti, kiegészíti a kvalitatív elemzést, s a szocio-demográfiai háttér néhány tényezőjének figyelembevételével finomítja azt az általános képet, amely szerint az iskolai idő megítélése annál pozitívabb, minél távolabbi helyekhez kapcsolódik az iskolai élmény. Miközben alátámasztják eredményeink a tanórán, és iskolán kívüli pedagógiai tevékenységek fontosságát és hatását, az idői és szervezeti viszonyok egymásra vetítésével utalnak a társadalmi idő pedagógiai szempontból figyelembe veendő újabb rétegeire is.

A következő lépésben megkerülhetetlen kutatási feladatunknak tekintjük a számítógépes tartalomelemzést, a LAS Verticum időmodulja [12] használati tapasztalatainak beépítését.

Bibliográfia

1. Gell, Alfred: Idő és szociálintropológia. In: Fejős Zoltán (szerk.): Az idő antropológiája. Osiris Kiadó, Budapest, (2000) 13-34.
2. Evans-Pritchard, E. E.: The Nuer, a description of the modes of livelihood and political institutions of a Nilotic people, Oxford, At the Clarendon Press, (1940)

3. Leach, E.R.: Rethinking Anthropology. London, Athlone Press (1961)
4. Iténu, André: Szinkronizáció az orokaiváknál. In: Fejős Zoltán (szerk.): Az idő antropológiája. Osiris Kiadó, Budapest, (2000) 247-268.
5. Meleg Csilla: Az iskolai idő. Elhangzott október 14-én Budapesten az FKI-ban rendezett felsőoktatási kutatási konferencián (2004)
6. P. Balázs Géza: A linearitás és az alinearitás mint szövegszerkezeti alaptörvényszerűség. In: Horváth Katalin - Ladányi Mária (szerk.): Elemszerkezet és linearitás. A jelentés és szerkezet összefüggése. ELTE BTK, Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék, Budapest, (1998) 7-13.
7. Kiefer Ferenc: A mondat időszerkezete. In: Jelentéelmélet. MTA Nyelvtudományi Intézet. Corvina, (2000) 248-274.
8. Gellériné Lázár Márta (szerk.): Időben élni. Történeti szociológiai tanulmányok. Akadémiai Kiadó, Budapest (1990)
9. Wacha Balázs: Időbeliség és aspektualitás a magyarban. Nyelvtudományi Értekezések 149.sz. Akadémiai Kiadó, Budapest, (2001) 101 old.
10. Takács Viola: Galois-gráfok pedagógiai alkalmazása. Iskolakultúra- könyvek 6. Iskolakultúra, Pécs, (2000) 197 old.
11. Szigeti Márton: Galois-gráfok rajzolása számítógéppel. In: Takács Viola: Baranya megyei tanulók tudásstruktúrái. Iskolakultúra könyvek 20. Iskolakultúra, Pécs, (2003) 169-190.o.
12. Echmann Bea: A LAS Verticum narratív pszichológiai tartalomelemző rendszer időmodulja. In: Alexin Zoltán - Csendes Dóra (szerk): Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia 2003, SZTE Informatikai Tanszékcsoport, Szeged, (2003) 290.